

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВНОГО ПРОСТОРУ

DOI : 10.33274/2079-4835-2020-20-1-35-40

УДК (81'25: 811.111):34'06 (045)

Фурт Д. В.,
старший викладач

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: furt@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2266-1611

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ПРАВА

Furt D. V.,
Senior Lecturer

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: furt@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2266-1611

TRANSLATION OF MODERN ENGLISH LAW TERMS

Мета — розглянути особливості перекладу сучасних термінів права з англійської мови українською. Проаналізувати способи перекладу термінів, а саме: бесперекладне запозичення терміна, метод інтерпретації, трансформаційний метод та калькування.

Методи. Основні наукові результати отримані з використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: систематизації та узагальнення, теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу.

Результати. У статті розглянуто особливості перекладу сучасних термінів права з англійської мови українською; проаналізовано труднощі та способи перекладу термінів; розглянуто різні способи перекладу термінів, а саме: бесперекладне запозичення терміна, метод інтерпретації, трансформаційний метод та калькування; приділено увагу як моно-, так і полілексемним термінам (термінам-словосполученням).

Ключові слова: англomовна термінологія права, переклад термінів, терміни-словосполучення, евфемізація, полісемія терміна, контекстуальна залежність терміна, терміни права.

Постановка проблеми. Переклад текстів з однієї мови іншою є одним з найважливіших питань прикладної філології. З розвитком науки та техніки, а отже й галузевих термінологій, з'явилися нові особливості перекладу, пов'язані безпосередньо з пошуком еквівалентних термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед особливостей термінів дослідники виокремлюють їх залежність від певної системи поглядів [4, с. 101]. Важливою є думка А. Анісімової про те, що «розмежування між науковим і побутовим тлумаченням поняття і слова принципово важливе у вивченні термінології, особливо гуманітарних дисциплін». Науковець вважає, що в деяких термінах гуманітарних наук термінологічні властивості виражені не повною мірою. С. Гриньов зазначає, що боротьба між ідеологіями, а також суб'єктивне трактування понять призводить до появи у термінів емоційного забарвлення [1, с. 54–55].

Питання специфіки термінів та способів їх перекладу розглядали у своїх працях багато мовознавців: Г. Агапова, Л. Алексеева, Н. Александрова, І. Арнольд, О. Ах-

манова, І. Багмут, В. Виноградов, Г. Винокур, В. Даниленко, Т. Кияк, В. Комісаров, В. Лейчик, М. Мартем'янова, С. Радецька, О. Реформатський, Я. Рецкер, О. Смірницький, С. Хоменко та ін.

Мета статті — розглянути особливості перекладу сучасних термінів права з англійської мови українською; проаналізувати способи перекладу термінів, а саме: бесперекладне запозичення терміна, метод інтерпретації, трансформаційний метод та калькування.

Виклад основного матеріалу дослідження. З теоретичного погляду, можливість перекладу терміна з однієї мови іншою означає, що у терміна в мові-джерелі (source language) визначено чіткий еквівалент, тобто інваріант в іншій мові (target language). При цьому в ідеалі ні значення, ні, отже, переклад терміна не повинні залежати від контексту. Проте на практиці ситуація інша: словники дають численні варіанти перекладу терміна, що суперечить вимозі однозначності, однак пояснюється передусім тим, що термінам гуманітарних наук часто притаманне авторське, індивідуальне розуміння терміна.

Загалом існують різні теорії щодо перекладу термінів. Розглянемо такі способи перекладу термінів: бесперекладне запозичення, трансформаційний переклад, описовий переклад, або інтерпретація, та калькування.

Бесперекладне запозичення термінів реалізується через транскрипцію або транслітерацію. Прикладами є фелонія (felony), ад хок (ad hoc), де факто (de facto), де юре (de jure). Даний метод не рекомендується для широкого застосування, оскільки часто в мові вже існує шуканий варіант перекладу терміна.

В основі трансформаційного перекладу лежить передавання першого сенсу за допомогою лексичних і / або синтаксичних змін первинної структури терміна. Термін *bench warrant* зазвичай перекладають як «наказ про арешт», незважаючи на те, що в оригінальному терміні немає слова, що означає «арешт», і саме в цьому і полягає трансформація. *Wrong-doer* відповідає українському «правопорушник», попри те, що в мові-джерелі у вихідному терміні немає слів зі значенням «право». Навпаки, в англійському терміні присутній елемент *wrong*-, а в українській він перекладається як «порушник порядку». Ще одним прикладом трансформаційного перекладу є *wanted* — «у розшуку».

Описовий переклад (інтерпретація) також широко застосовується під час перекладу без еквівалентних термінів. Так, наприклад, для перекладу одиниці *barrister* (інколи транслітерують — «барристер») в українській є аналог «адвокат вищого рангу», який має право виступати в суді. Аналогічним чином, *wayward youth* — неповнолітній, що виявляє непослух (вид делінквентності неповнолітніх). Позначення багатьох реалій, як, наприклад, *Sheriff's Departments* — «Управління шерифів у графствах» (місцеві поліцейські формування в США), неможливо перекласти без пояснення, оскільки в українській мові таких понять не існує [3]).

Під калькуванням розуміють дослівний переклад частин складного терміна або терміна-словосполучення. В цьому випадку перекладаються всі частини:

material evidence — істотні докази / речові докази;

summon a witness — викликати свідка;

search warrant — ордер на обшук;

corpus delicti — «тіло» / склад злочину.

Деякі терміни можуть перекладатися більш ніж одним способом. Найчастіше до таких термінів належать позначення таких реалій: професії (*barrister* — *барристер*, певний тип адвоката), класифікація злочинів (*felony* — фелонія, тяжкий злочин, *misdemeanour* — місдимінор, нетяжкий злочин) і окремі явища, які пов'язані з кри-

мінологією (*victim blaming* — віктімблеймінг, покладання провини на жертву). Слід зазначити, що вибір способу та еквівалента в даному випадку залежить від контексту й від передбачуваного впливу на аудиторію.

Певні терміни є багатозначними, що ускладнює процес перекладу. Так, у разі, коли термін у мові-джерелі має не одне, а декілька значень, йому відповідає й декілька еквівалентів у мові перекладу: *serious injury* — це одночасно і «серйозна шкода», й «тяжке тілесне ушкодження».

Заслужують на увагу також приклади перекладу термінів з аббревіатурами: *NSA surveillance* — спостереження національної служби безпеки.

Під час перекладу також можуть зникати окремі слова: *attorney at law* — адвокат; *justice court* — суд. Або, навпаки, додаються нові слова: *minor crimes* — злочини малої або середньої тяжкості.

Найбільшу складність під час перекладу термінів становлять три групи: терміни на основі метафори, терміни на основі метонімії, й евфемізми.

Терміни на основі метафори доволі широко представлені в англійській термінології кримінального права [2, с. 321–326]. Проте між появою терміна та його фіксацією у словнику може пройти до 10 років. Відсутність терміна в словнику являє собою додаткову складність під час перекладу таких одиниць. Однак навіть якщо термін зафіксований у лексикографічних джерелах, можливі труднощі інтерпретації, пов'язані з прямим розумінням складових частин терміна:

arrest of judgement — НЕ заарештують, а припинення виконання рішення;

fishing expedition / trip — НЕ рибна прогулянка, а зондування ґрунту, збір компромату;

miscarriages of justice — судові помилки;

straw purchase — покупка через підставну особу, опосередковане незаконне придбання зброї (для того, хто не має права його придбати).

Слід зазначити, що останній з розглянутих термінів досі не зафіксовано в англо-українських словниках.

Аналогічна ситуація з термінами на основі метонімії:

cumulative punishment — сукупність злочинів (а не покарань) (або визначення покарання за сукупністю злочинів);

bench and the bar — судді та адвокати;

bar association — асоціація адвокатів;

bench trial — судовий процес без присяжних (тобто з суддею).

Так, у наведених прикладах *bar* і *bench* означають не меблі в судовому залі, а тих, хто розташовується на них, тобто, з одного боку, суддю (*bench*), з іншого — адвокатів (*bar*).

Нарешті, ще однією групою термінів-словосполучень, які найчастіше викликають складності під час перекладу — евфемізми.

Є безліч визначень терміна «евфемізм». Серед них, наприклад, такі: «euphemisms are emotionally neutral words or expressions used instead of synonymous offensive, too direct or unpleasant words» [9, с. 773]. Евфемізми — пом'якшені, благозвучні слова чи вислови, що за певних умов слугують для заміни тих позначень, що видаються мовцями непристойними чи небажаними, неввічливими, надто різкими [5, с. 400].

Як зазначає Шейгал, евфемістична номінація — результат своєрідного компромісу між семантикою (відображення суті денотата) та прагматикою (відображення інтересів мовця) [6, с. 189].

Загалом той факт, що в термінології кримінального права будь-якої мови є численні евфемізми, не викликає подиву, оскільки сфера права часто стосується табу-

йованих концептів, поряд з такими тематиками, як людська анатомія та фізіологія, медицина, військова справа тощо.

Серед термінів, які привертали увагу як лінгвістів-термінологів, так і юристів, знаходиться термін *ethnic cleansing*, або *disinfection*, а також *collateral damage*. Перші два означають майже одне й те саме явище — *геноцид, етнічні зачистки, навмисне усунення певних етнічних або національних груп*. Найбільшого поширення ці терміни-евфемізми отримали в 90-і роки під час війни в Косово.

Термін *collateral damage* — *супутній збиток* — означає *жертви серед цивільного населення в результаті військових дій*. Поширення це термінологічне словосполучення отримало в роки війни в Іраку (2003–2011).

Вільям Лутц у своїй статті «Doublespeak» наводить приклад ще одного евфемізму: в 1984 році в Держдепартаменті США було вирішено, що в щорічних звітах про стан справ у сфері прав людини в різних країнах світу більше не буде використовуватися слово *killing* — *вбивство*. Замість цього буде використовуватися вираз *unlawful or arbitrary deprivation of life* — *протизаконне або довільне / безпідставне позбавлення (кого-небудь) життя*. Таким чином, говорить Вільям Лутц, Держдепартамент уникає необхідності обговорювати незручні ситуації, коли відбуваються санкціоновані урядом вбивства людей у країнах, підтримуваних США [8].

Серед термінів права Англії також численні евфемізми: так, згвалтування найчастіше замінюється терміном *sexual assault, carnal knowledge* або монолексемним *ravishment* (викрадення). Значною мірою поширені терміни *capital punishment, capital crime, capital charge* — *смертна кара; злочин, покаранням за яке є смертна кара; звинувачення в такому злочині*.

Слід зазначити також, що часто евфемізації «допомагає» аббревіатура: *VOC (victim of crime), DWI (driving while intoxicated), CPD (city police department)*.

Розглянуті труднощі перекладу термінів-словосполучень не є остаточним списком таких особливостей. Крім того, слід зазначити, що подібні складнощі трапляються й під час перекладу монолексемних термінів. Так, однією з основних труднощів перекладу термінів загалом є багатозначність:

- abuse (v)* — 1. Зловживати; 2. Підвищувати;
- violate* — 1. Порушувати; 2. Гвалтувати;
- violence* — 1. Насильство; 2. Примушування; 3. Фізичне насильство; 4. Посягання; 5. Напад;
- testify* — 1. Давати свідчення; 2. Уявити докази; 3. Затверджувати, заявляти;
- steal* — 1. Красти; 2. Викрадати;
- racket* — 1. Рекет; 2. Шантаж; 3. Вимагання; 4. Обман; 5. Шахрайство.

Незважаючи на високу актуальність такого процесу, як переклад з англійської мови українською, донині існує значний список складнощів, які супроводжують цей процес. До них належать як структурні особливості термінів (моно- або полілексемні терміни), так і особливості плану змісту термінів (терміни-метафори, метонімії та евфемізми).

Висновки. Слід зазначити, що, попри розглянуті вище основні способи перекладу термінів права, перекладачі інколи стикаються з труднощами перекладу конкретного терміна в конкретному контексті, що деякою мірою зумовлено специфікою термінології. Крім того, на сьогодні немає повного переліку сталих конструкцій, за допомогою яких необхідно перекладати певні одиниці. Термінологія права, продовжуючи розвиватися, поповнюється все новими термінами, на які ще немає жодних варіантів перекладу, що також створює труднощі для перекладача.

Список літератури

1. Гринев-Гриневиц С. В. Терминоведение. Москва : Академия, 2008. 304 с.
2. Капшутарь Е. С. Метафоризация как средство терминообразования на примере англоязычной терминологии уголовного права. *Преподаватель XXI век*. 2016. Т. 2. № 2. С. 321–326.
3. Колонтаевская И. Ф. Англо-русский криминально-юридический словарь. Москва : Экмос, 2000. 192 с.
4. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва : Либроком, 2006. 256 с.
5. Новий тлумачний словник української мови : в 4-х т. / укл. Василь Яременко, Оксана Сліпушко. Київ : Аконіт. Т. 3. Обє-Роб. 2000. 928 с.
6. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Москва : Гнозис, 2004. 324 с.
7. Braun M. (1998). *English-Russian Dictionary of Criminal Law*. London: Greenwood Publishing Group, 327 p.
8. Lutz, W. (1988–1989). Doublespeak. *Public Relations Quarterly*. Winter.
9. Veisbergs, A. (2000). Euphemisms in General (Monolingual and Bilingual) Dictionaries. *Proceedings of the 9th Euralex International Congress*. Stuttgart: Eurolex. Vol. II. P. 773–780.

References

1. Grinev-Grinevich, S. V. (2008). *Terminovedenie* [Terminology]. Moscow, Akademiya Publ., 304 p.
2. Kapshutar', E. S. (2016). *Metaforizatsiya kak sredstvo terminoobrazovaniya na primere angloyazychnoy terminologii ugovolnogo prava* [Metaphorization as a means of term formation on the example of English terminology of criminal law]. *Prepodavatel' XXI vek*. [Teacher of the XXI century], vol. 2, no. 2, pp. 321–326.
3. Kolontaevskaya, I. F. (2000). *Anglo-russkiy kriminalno-yuridicheskiy slovar'* [English-Russian Criminal Law Dictionary]. Moscow, Ekmos Publ., 192 p.
4. Leychik, V. M. (2006). *Terminovedenie: predmet, metodyi, struktura* [Terminology: subject, methods, structure]. Moscow, Librokom Publ., 256 p.
5. Yaremenko, V., Slipushko, O. Ed. (2000). *Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [New Ukrainian defining dictionary in 4 volumes]. Kyiv, Aconit Publ., vol. 3, 928 p.
6. Sheygal, E. I. (2004). *Semiotika politicheskogo diskursa* [Semiotics of political discourse]. Moscow, Gnozis Publ., 324 p.
7. Braun, M. (1998). *English-Russian Dictionary of Criminal Law*. London: Greenwood Publishing Group, 327 p.
8. Lutz, W. (1988–1989). Doublespeak. *Public Relations Quarterly*. Winter.
9. Veisbergs, A. (2000). Euphemisms in General (Monolingual and Bilingual) Dictionaries. *Proceedings of the 9th Euralex International Congress*. Stuttgart: Eurolex. Vol. II. P. 773–780.

Дата надходження рукопису 22.05.2020

Objective. *The objective of the article is to consider features of translation of modern terms of law from English into Ukrainian; to analyze ways of translating the terms, namely: uninterrupted borrowing of the term, method of interpretation, transformational method and calculations.*

Methods. *The main scientific results are obtained using a set of general scientific and special methods of research, namely: systematization and generalization, theoretical generalization, analysis and synthesis.*

Results. *The article is devoted to peculiarities of translation of modern law terms from English into Russian. The author presents the theoretical material, concerning the difficulties and methods of terms translation. The various existing ways of terms translation are discussed, namely borrowing of term without translation, interpretation method, transformation method and calquing, with attention to both mono- and poly-lexemic terms (terms-phrases). A classification of possible difficulties and peculiarities of translation of the law terms from English into Russian is given (many ways of translation, ambiguity of transformational constructions, polysemy of terms and the contextual dependence of the term). In addition, the author raises the issue on the translation of euphemisms, and also examples of terms based on metaphor and metonymy are given. Special attention is paid to the translation of terms-word combinations, which now encompasses the largest part of the difficulties in translation. Theoretical arguments are supported by examples of English terms and their equivalents in the Ukrainian language, taken from authoritative legal dictionaries. It is shown that, despite the variety of existing ways of terms translation, the law terms often cause difficulties due to their specific nature, as well as the dynamic nature of the terminology of law.*

Key words: *English terminology of law, terms translation, terms-word-combinations, euphemisation, polysemy, contextual dependence of word; law terms.*

DOI : 10.33274/2079-4835-2020-20-1-40-48

УДК 81'276:811.111'06 (045)

Остапенко С. А.,
канд. пед. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3915-4854

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ СЛЕНГУ В ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Ostapenko S. A.,
PhD in Pedagogical
sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3915-4854

WAYS OF SLANG RENDERING WHILE LITERARY TRANSLATION

Мета — провести лінгвостилістичний аналіз сленгізмів британського ареалу англійської мови, а також визначити способи їх перекладу українською мовою на прикладі сучасного англійського «робочого» роману.

Методи. Основні наукові результати отримані з використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: аналізу та узагальнення наукової та навчально-методичної літератури з проблем вживання та перекладу сленгізмів; теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу; цілісних та інтегральних підходів до дослідження лінгвістичних явищ; порівняльного, описового та аналітичного.

Результати. Проведений контекстуальний лінгвостилістичний аналіз сленгізмів свідчить про наявність у творах сучасних англійських «робочих» новелістів великої кількості сленгових слів та про тенденцію демократизації англійської розмовної мови внаслідок нелітературної експресивно-стилістичної лексики.